

Tartalom

Pontosan mihez is hoz közelebb a Tóra? Magunkhoz vagy az Örökkévalóhoz? 2

Önmagunkat is azáltal érthetjük meg igazán, ha a lelkek teljes palettára nyílik rálátásunk

Számolás és bölcsesség 3

a 90-91. zsoltár a Málbim magyarázatai alapján, 1. rész

Kedosim és Emor hetiszakasz – Neciv magyarázatai alapján 5

A szentség szintjei és értelmezései

Ima és tóratanulás – hogyan hatnak egymásra?

Nem egyszerű a kohénoknak a házasság

Élet család nélkül – vajon megéri?

A kohénoknak fel kell nézniük a többiekre

Négy tórai szó az emberre – és szintjeik

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az *orti.hu* célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 150 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

Köszöntő

Kedves Olvasó,

Miért van az, hogy mostanság már nem járnak annyian az emberek zsinagógába, zsidó közösségbe mint egykor?

Sokan, sokféleképpen próbálták már megválaszolni ezt a kérdést, kezelni és megoldani mint problémát. Vannak olyanok – köztük e sorok írója is –, akik ezt annyira érdekesnek tartják, hogy az egész életpályájukat, hivatásukat erre a célra szentelik.

Egy lehetséges válasz, hogy a közösség építése, szervezése valóban motiváló, izgalmas cél, de csak annak, aki szervezi.

Az emberek szervezők szeretnének lenni – és nem pedig „szervezettek”.

Ebből adódik, hogy ha sok zsinagógában körülnéznünk, láthatunk helyi dolgozókat: rabbit, kántort, sameszt, titkárt, gábájt, stb., akik sajnos gyakran akár többségbe is kerülnek azokkal szemben, akik „csak úgy” jöttek.

Ez egyben persze a konfliktusok melegágya is, hiszen fontos pozícióból nincsen annyira sok. Ezért aztán az újonnan megjelenő érdeklődő nem egy jóbarát, aki tovább gazdagítja közösségünk sokszínűségét, hanem „betolakodó”, aki veszélyes a fennálló rendszerre.

Mi hát akkor a helyes hozzáállás? Tanuljunk meg lejjebb adni önértékünkől, és csendesen a háttérbe húzódnunk?

Mitagadás, a jó tulajdonságok kétségkívül fontos értékek, amiket előnyös elsajátítanunk. Van azonban egy másik perspektíva is:

A vezető is tag, és a tag is vezető.

A közösség mindannyiunké. Ha a közösségben

nincsen semmilyen hivatalos beosztásom, akkor is formálok, a saját viselkedésemmel. Egyetlen komoly ember megjelenése is hamar emeli a közösség színvonalát. Különösen igaz ez a mi kisméretű közösségeinkben!

Fordítva: bármilyen vezetői pozíció csak úgy vállalható, ha az ember előtte őszintén tisztázta magában, hogy nem *azért* csinálja. Egy egyszerű önvizsgálati kérdés: ha Izraelben élhetnék, ahol nincs hiány a nagytudású emberekből, és ott békében, háttérbe húzódva tanulhatnék életem végéig, azt is ugyanennyire élvezném-e?

Kívánok az egész, szűkebb és tágabb közösségünknek egyaránt, minél több elégedett, fejlődni akaró tagot és önzetlen, lelkes, nagytudású vezetőt!

Szántó-Várnagy Binjomin

TÓRATANULÁS

Pontosan mihez is hoz közelebb a Tóra? Magunkhoz vagy az Örökkévalóhoz?

KÉRDÉS: Miért tanuljuk a Tórát? Miben különbözik egy Tórát tanuló ember élete [ben Torá] azétól, aki nem tanulmányozza rendszeresen?

VÁLASZ:

A Tóra az emberi lelkek tudománya.

Nem olyan értelemben, ahogyan a pszichológia, mert a pszichológia azt írja le, hogy hogyan gondolkodnak az emberek, mire hogyan reagálnak, hogyan tudnak rosszul működni (lelki betegségek), és ilyenkor mit lehet tenni velük.

Ezzel szemben a Tóra a lelkek *különbözőségét* képes kimutatni.

Azt, hogy az én, egyedi lelkem pontosan mennyiben más mint bárki másé, és miben, hogyan tér el.

Az emberi lélek nagyon finom teremtmény, szavakkal és kategóriákkal aligha írható le.

„Három dologban különbözik egymástól minden ember: hangjában, megjelenésében, és gondolkodásmódjában.” (Szanhedrin 38a)

A Tóra tanulása során ezek a különbségek kerülnek felszínre.

A magyarázatok erdeje

A Tórában törvények és történetek, erkölcsi mérték, szabályrendszerek, és filozófiai magyarázatok vannak leírva, és a tórai valamint a rabbinikus irodalom ezeket fejti ki – nagy részletességben.

Ez a kifejtési folyamat a Tóra átadásakor kezdődött – mely ez előtt több mint háromezer évvel történt, éppen a közelgő Sávuoet ünnepén –, és mindezidáig tart.¹

Az emberek viszont különbözőek. Ezért aztán az értelmezéseik is szerteágazó, terebélyes erdőt alkotnak, ekkora történelmi távlatból szemlélve.

Az eredmény: az, aki a tórai magyarázatok erdejébe ma belép, egy óriási térképen lesz képes elhelyezni saját magát.

Az önismeret útja

Azt szokták mondani, hogy a Tóra tanulmányozása által az ember közelebb kerülhet a Teremtőjéhez. Mivel a Tóra a Teremtő bölcsessége, a Világ Teremtésének terve:

„Az Örökkévaló szerzett engem útjának kezdetén, ősi alkotások előtt. Öröktől fogva uralkodom, a kezdettől fogva.” (Mislé 8:22-23)

Fontos azonban, hogy ne érje csalódás az őszinte érdeklődőt.

¹ Egyébként a világ történelmében egészen egyedülálló, hogy bármilyen könyv legyen, amit lehetséges ilyen hosszú időn keresztül, ennyi embernek, ekkora mélységben elemezni.

Ezért ne várjuk a Tóra tanulásától az „instant örömet”, a fel-emelő spirituális élményt!

Azt viszont várhatjuk, hogy – kitartásunkat próbára téve – a Tóra elménket pallérozza, gondolatainkat és érzelmeinket inspirálja, megnyitja, és egyre gyakrabban vezet a megvilágosodás, kiszélesedő megértés, perspektíva élményéhez.

A Tóra valóban közelebb hoz az istenihez.

Azáltal, hogy először saját magunkhoz hoz közelebb.

Csak akkor tudok közeledni az Örökkévalóhoz, ha mindenekelőtt tisztába kerülök azzal, hogy pontosan ki is vagyok én. Persze, valamennyire mindannyian ismerjük magunkat, otthonosan mozgunk a saját bőrünkben, de

az, aki nem tanult Tórát, az még aligha tapasztalta meg azt, hogy mi a különleges a saját gondolkodásmódjában.

Azok a fantasztikus, talmudi viták

Aki már valaha is tanult Talmudot (melynek mélyreható tanulmányozása a Tóratanulás talán legfontosabb alappillére), az ta-

núsíthatja, hogy a legszembetűnőbb jellemzője: az egymással vitatkozó rabbik.

De miért is olyan fontos ez? Miért nem tudnak ezek a rabbik békességben meglenni egymás mellett?

A Talmud célja az, hogy megértse a Tórában leírt törvények minden lehetséges részletét és esetét. A Talmudban a rabbik azért törik magukat, gyűjtik össze az összes rendelkezésükre álló hagyományt és logikát, hogy ebből találják ki azt, hogy mi a zsidó ember teendője a legkülönbözőbb élethelyzetekben, a Tóra törvénye szerint. Ha ez egyértelmű, akkor azon a kérdésen nincs is vita.

Ha viszont van, akkor az igen mély dologra mutat rá.

Ahol ugyanis a talmudi rabbik vitatkoznak, ott valahol mindkét álláspontnak helye van. Ahogyan mondani szokták: „Ez is, az is, az élő Isten szavai” (Éruvin 13b).

Amikor vitát látok, abból tudom, hogy „szürke területre” értem, ahol nem lehetséges egyértelmű ítéletet megfogalmazni. Mindkét félnek megvan a maga igaza, a maga logikája.

A talmudi idők után az elemzés, az értelmezés nem állt meg, hanem nemzedékeken keresztül tovább folytatódott. A rabbinikus irodalom későbbi műveiben is újabb és újabb vitákat találunk.

Ezekből a vitákból rajzolódik ki az a bizonyos „térkép”, amin saját lelkünket, egyedi gondolkodásmódunkat fokozatosan megtanuljuk elhelyezni, ahogy egyre több és több Tórát tanulunk.

Ezek a későbbi viták nincsenek mindig kimondva. Például az is része ennek a képzeletbeli „térképnek”, hogy a Tórának egy-egy rejtélyes mondatát milyen irányban, milyen stílussal értelmezzük.

Amelyik irányvonalra, magyarázati módszerre jobban „rezonálunk”, az esik közel saját lelkünk gyökeréhez [sores nesámá].

Ezért érdemes nyitottnak lennünk minél többféle stílusú értelmezésre, hogy tórai felfedezőutunk eredményeként végül visszaérjünk – saját magunkhoz. A saját lelkivilágunkhoz legközelebb álló magyarázatokhoz.

ZSOLTÁROK / MÁLBIM

Számolás és bölcsesség

Ezekben a napokban számoljuk a Tóra naptára szerint az omert, a 49 napot, ami Peszáchot Sávuottal összeköti. Ennek kapcsán a következő soro-

zatban ismerkedjünk meg Málbim (Meir Leibus ben Jehiél Wisser, 1809-1879, Ukrajna) magyarázataival, ami-

vel a 90. és 91. zsoltárt magyarázza.

„Taníts meg számolni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk” – így fohászodik Mózes a 90.

zsoltárban (90:12). Eszerint ha megtanulunk számolni, akkor azáltal bölcsebbé válhatunk. Ez adja meg a kapcsolatot ezen zsoltár és az omerszámlálás időszaka között.

Ám a fő, központi témája a zsoltárnak mégsem ez, hanem az emberi múlandóság problémája. Az élet túl gyorsan múlik el, és közben észre sem vesszük azt, hogy elmulasztjuk beteljesíteni küldetésünket, amiért erre a világra jöttünk.

„Éveink napjai 70 év, ha erősek, 80 év [...] reggel virágzik és elmúlik – estére fonyadt és száraz.” (90:10)

A zsoltár második fele sokkal pozitívabb hangvételű, a remény hangján szólal meg. Szeretetért, kegyelemért, sőt, örömeért fohászkodik:

„Lakass minket jól reggel a Te szereteteddel, hogy örvendezzünk és vigadozzunk minden napunkon. [...] Mutasd meg a Te munkádat a Te szolgálóidnak és a Te dicsőséged gyermekeiknek.” (90:14-16)

Utólag minden világossá válik

Hogyan segít minket a számolás – vagy akár az omerszámlálás – abban, hogy megtaláljuk az életben a reményt?

Az egyik nagy probléma az életben az, amikor túl későn értünk meg egy túl fontos dolgot.

Például a kórházban az a beteg ember, aki az ablaknál állva irigykedve bámulja azokat az embereket, akik az utcán sietnek a dolgukra, egészségüknek és erejüknek teljében. Arra gondol, hogy most már igazán tudná értékelni, ha visszakaphatná az egészségét.

Vagy az egyetemen vizsgázó diák, aki az elmúlt napjait intenzív tanulással töltötte, és a végén úgy érezte, hogy még mindig nem tud semmit. Most pedig, miközben minden erejét megfeszítve próbálja felidézni a kihúzott tételről tanultakat, és hallgatja a másik vizsgázót, ahogyan a legalapvetőbb kérdésekre sem tudja a választ, egyszerre megvilágosodik, és rájön, hogy

amit a vizsgájára elvártak, az nem valamiféle emberfeletti teljesítmény, hanem csak a lényegnek, a legegyszerűbb ismereteknek a megértése és összefoglalása.

Bár tudta volna ezt a készülés elején! És eljön a következő vizsgaidőszak, és minden kezdődik előről...

Miért sürgetnek minket a Bölcsek?

Elmondhatjuk, hogy amikor egy hosszabb folyamat végén állunk, akkor sokkal jobb a rálátásunk a helyzetre, mint a kellős közepén. Ebből a kelepceből szabadít minket ki a számlálás.

Tudatosítja bennünk az idő múlását, a helyzet sürgetését, ahogyan Bölcseink mondják:

„A nap rövid, a munka sok, a munkások lusták, a jutalom nagy, az uraság pedig sürget.” (Pirké Ávot 2:15)

Vajon mi az az üzenet, amit tanítani akar nekünk ez a misna? Talán azt, hogy érezzük magunkat rosszul, amiért nem dolgozunk eléggé hatékonyan az életben?

Van a presszióknak, a siettetésnek egy egészséges mértéke, ami motiválólag hat az emberre. Ez a tanítás ötféle olyan szempontot mutat be képletesen, amik motiválni tudnak minket a mindennapi fejlődésünkben. Ezek közül az első: a nap rövid. Ez az, amiben a számolás tud ösztönözni.

Az idő csapásai

Málbim magyarázata a Tanach könyveire egészen különleges és forradalmi, annak ellenére, hogy a zsidó rabbinikus történelemnek igen kései szakaszában élt, és mire megszületett, addigra már nagyon sok magyarázat volt elérhető ezekre a könyvekre.

Az egyik szerkesztési elve: megtalálni a lényegi témát, és megmutatni, ahogyan az az egész zsoltáron végigvonul.

A 90. zsoltárt emiatt összevonva tárgyalja a 91.-el. A 90. témája az ember életének rövidege, annak minden nehéz következményével, a 91. pedig erre adja meg a választ, hogy mi az, amit tegyünk azért, hogy mindettől megmenekülhessünk.

Azt persze senki nem tudja garantálni, hogy hosszabb életet élhessünk. Ha elolvassuk a 91. zsoltárt, láthatjuk, hogy nem is ígér ilyesmit. Ehelyett különféle „csapásokról”, veszélyekről szól, amiktől a Teremtő Gondviselése megmenti az embert.

Málbim magyarázata szerint ezek az „idő csapásai”. A fentiek alapján értjük, hogy

ha úgy érezzük, hogy az élet hosszú, és még ráérünk arra, hogy életünk célját megkeressük, elérjük,

akkor az valóban egy igen komoly veszély, amit a zsoltár szimbolikusan hasonlít egy csapáshoz.

HETISZAKASZ

Kedosim és Emor hetiszakasz – Neciv magyarázatai alapján

Az aktuális hetiszakaszban kohénok házassági és gyász törvényeiről, kohénok és áldozatok testi hibáiról, majd igen hosszan a zsidó évkör ünnepeiről olvashatunk.

Noha Bölcséink az egész harmadik könyvet „kohénok törvénykönyvének” (*Torát Kohanim*) nevezik, ez a hét különösen kohén-központú, egyrészt mivel a múlt héten számos egyéb, szentség felé vezető micváról tanultunk, amik az egész népre érvényesek, másrészt az eddigi kohén-törvények jórészt arról szóltak, hogy mit kell a kohénoknak tennie a szolgálata során. Ezek után most rátérünk a saját személyével kapcsolatos törvényekre.

Ajándékba kapott szentség

Ki a szent? Az előző hetiszakasz a címét kapta arról a kissé zavarba ejtő isteni parancsról, hogy azért kell szentnek lennünk, mert a Teremtő szent (*Mózes 3., 19:2*).

Rási és Rámbán, talán a két legkiemelkedőbb klasszikus Tóra-magyarázó ugyanazon a nyomvonalon indulnak el ezügyben: a szentség a legtöbb helyen valamiféle elválasztódást jelent. (Noha a részletekben vitáznak, hogy pontosan mitől kell elválasztódnunk ahhoz, hogy szentté váljunk.)

Találunk azonban még egy hasonlóan elgondolkodtató tórai formulát, ami több különböző kontextusban is ismétlődik, és tovább finomítja a szentségről alkotott képünket:

„*És szenteljétek meg magatokat, és legyetek szentté.*” (*Mózes 3., 11:44, 20:7*)

Az ismétlődésre talán a legle nyegretörőbb magyarázatot a Meszilát Jesárim fogalmazza meg (a talmudi bölcsék szavait egyszerűsítve): „*a szentség kezdete igyekezet, a vége ajándék*” (*26. fejezet, Jomá 39a alapján*).

Azaz: ne csüggedjünk, ne gondoljuk azt, hogy a szentség távol áll attól a létélménytől, amit talán kissé világias életünkben tapasztalunk. Ehelyett inkább

bizakodjunk a Teremtőben, tegyük meg, amit tudunk, és lássunk csodákat, hogy hogyan formálja át életünket és személyiségünket!

Kézleöntés étkezés előtt és után

A Talmud azonban hoz egy jóval furcsábbnak tűnő magyarázatot is:

„*Szenteljétek meg magatokat: ez az étkezési előtti kézleöntés [májim risonim]. És legyetek szentté: ez az étkezés utáni kézleöntés [májim áchronim].*” (*Berácho 53b*)

A Máhárál rámutat egy érdekes összefüggésre. Étkezés előtti kézleöntésnél a kezünket felemeljük, utána viszont lefelé tartjuk. Étkezés előtt a szentségre, felemelkedésre törekszünk, utána pedig igyekszünk megszabadulni az azzal járó, nélkülözhetetlen fizikalitástól (*Netivot Olám, Ávodá 16:5, Szotá 4b alapján*).

A fenti két gondolatot ötvözve: amikor mi igyekszünk saját magunkat megszentelni, akkor a felemelkedés lehetőségére te-

kintünk. Lelkesek és idealisztikusak vagyunk. Ezen a ponton nem célravezető a hiányosságainkra összpontosítani.²

Utána viszont az, hogy valóban képesek vagyunk a negativitást magunk mögött hagyni, az már isteni segítség eredménye. Az ennek megfelelő étkezés utáni kézleöntés emiatt feleltethető meg a Meszilát Jesárimból fent idézett „ajándék”-nak.

Az étkezés és az ima szentsége

Eddig láthattuk tehát, hogy a szentség egyfajta elválasztódás, részben igyekezet, részben pedig ajándék. A [Neciv](#) rámutat, hogy hogyan alkalmazza a Tóra ezeket az általános elveket konkrétabb területekre.

Amikor először szerepel a fent említett „szenteljétek meg magatokat / legyetek szentté” ketősség, ott a téma az étkezés szabályainak a korlátozása: mely állatok tisztátalanok, milyen fajtákat szabad, milyeneket tilos fogyasztanunk. Ezt a Tóra úgy indokolja: „*mert Szent vagyok Én.*”

A második említésben azonban más indoklás szerepel: „*mert én vagyok Örökkévaló Istenetek.*” Itt a megélhetés tiszta és szent módon való megszerzéséről van szó, Neciv értelmezésében az ima és Örökkévalóhoz való ragaszkodás, kötődés, kapcsolódás által.

Nem való az, hogy egy Szent Uralkodóhoz közelítsünk úgy, hogy mi magunk tisztátalan dolgokat eszünk, olyasmit „építünk be” a saját testünkbe, amit a Király nem számít tisztának.

Emiatt az étkezés szentségéhez illő indoklás: „*mert Szent vagyok Én.*”

Viszont amikor megélhetésről van szó, ott a kulcsszó a gondoskodás. Emiatt itt a Teremtő Gondviselését és figyelmét szimbolizáló *Elohim* Név az, ami szerepel az indoklásban: „*mert én vagyok Örökkévaló Istenetek [Elohéchem].*”

Ima: a kívánság vagy a közeledés eszköze?

Kétféle konkrét szentségről tanulhatunk tehát ezekben a szakaszokban: az étkezés szentsége és az ima szentsége.

Utóbbiban figyelemreméltó, hogy Neciv egyetlen mondatban említi meg a létfenntartáshoz szükséges megélhetést, valamint a legmagasabb lelki felemelkedést jelentő, Örökkévalóhoz való ragaszkodást [*devécut*]:

„*Itt a megélhetés szentségéről van szó, hogy szentelje meg magát az ember, ragaszkodva az Örökkévalóhoz, kívánságot kérve áldozatok és ima által.*” (*Neciv*)

Furcsán hangzik ez a számunkra, hiszen mi azt szoktuk meg, hogy a megélhetés egy igencsak evilági ambíció, melyet szinte

szégyellünk a Világ Királyától kérni. Ezzel szemben a *devécut* a legkiválóbbak kiváltsága, a legszentebb embereké, akik számára a fizikai létezés csupán lényegtelen részletkérdés.

A gyakorlatban azonban tudjuk, hogy szoros a kapcsolat e két szint között.

Csak azáltal juthatunk el az Örökkévaló kézzelfogható érzékeléséhez, ha a gyakorlatban is megértjük, hogy Ő tud nekünk adni.

Az elméleti jóindulatunk, bármily dicséretes is, kevés ehhez a lelki megtapasztaláshoz.

Hallottam a minap egy figyelemreméltó észrevételt ebben a témában: vajon mi az ima célja? Csak az, hogy kérhessünk benne magunknak valami számunkra fontos dolgot? Ez lehetetlen, hiszen akkor hogyan is parancsolhatják Bölcsseink, hogy minden nap imádkozzunk? Mit tegyünk azokon a napokon, amikor úgy érezzük, hogy minden rendben van, és nem kell semmiért könnyörögnünk?

A válasz erre az, hogy értelmezünk tágan azt, hogy mit kérhetünk az imában. Nemcsak pénzt, egészséget, hanem azt is, hogy a Teremtővel a kapcsolatunk erősödjön. Valamint: ezt nemcsak kérhetjük, hanem ez lehet maga az a tevékenység, amit az ima során gyakorlunk és elérünk.

Ez minden időben aktuális, a körülményektől függetlenül. Nemcsak azért, mert a Teremtő-

² Ez egy eltérő útvonalat jelöl ki attól, amit a legtöbb bölcs a zsolnárból tanul: „*[Először] távolodj el a rossztól és [csak azután] cselekedj jót.*” (34:15) Meggondolható, hogy mikor melyik stratégiának van helye.

vel való kapcsolatunkon mindig van mit javítani, hanem azért is, hogy csak pusztán helyreállítsuk az ima-állapotban megtapasztalt közelséget, amit a két ima között eltelt idő, és a számos azzal járó, evilági teendő megbontott.

„A szeretet köteléke” – a Tóratanulás áldásos hatása

Láthattuk tehát, hogy nem szabad alulértékelnünk az imának a kérés-aspektusát. Hiszen ez az egyetlen módja annak, hogy eljussunk a magasabb szintre, amikor az ima már nem a saját érdekeinkről vagy szükségeseinkről szól, hanem a Teremtőhöz való kapcsolódásról.

Bölcseink tanítják, hogy ebben a fejlődésben a Tóranak különleges szerepe van:

„Mindenki, aki éjszaka Tórát tanul, napközben a szeretet kötelékét [*chut sel cheszed*] vonják utána, ahogyan írva van: *Nappal az Örökkévaló megparancsolja az Ő szeretetét, és éjszaka az Ő dala velem van – ima Életem Istenének.*” (Ávodá Zará 3b, Zsoltárok 42:9 alapján)

Neciv magyarázata szerint ez a „szeretet köteléke” az ima – ahogyan a zsoltáridézet vége is utal erre –, amit különleges áldás kísér akkor, ha az, aki mondja, Tórát tanult az éjszaka.

Tehát a Tóratanulás jó hatással van az imára. A kérdés csak az, hogy pontosan milyen típusú tanulás és hogyan?

A választ a Neciv a következő mondat alapján fejt meg:

„*És őrizzétek rendeleteimet [chukotáj], és cselekedjétek meg azokat. Én vagyok az Örökkévaló, aki megszentel titeket.*” (Mózes 3., 20:8)

Első ránézésre ez a mondat semmilyen meglepő információt nem tartalmaz. Legtöbbször valószínűleg csodálkozunk, hogy egyáltalán miért említi meg a Tóra. A Neciv azonban felismeri benne a „kódszavakat”.

Az alapos kutatás megérdemelt jutalma

Az első a *chok*, amit a Tóra „levezető elemzésének”, alapos értelmezési metodológiájának felelt meg (nemcsak ebben a mondatban, hanem valamennyi helyen, ahol előfordul).

„*És cselekedjétek meg azokat*”: hozzatok létre „újabb Tórát”, szaporítsátok a bölcsességet az elemzés módszerei, a mély tanulás által. Ha ezt az eljárást követitek, akkor:

„*Én vagyok az Örökkévaló, aki megszentel titeket*”: megkapjátok jutalomként azt az imaszentséget, amiről fent tanultunk. Ez az a *chut sel cheszed*, a szeretet köteléke, amiről a fenti talmudi tanítás is írt.

„*E cél szempontjából nincsen jelentősége a gyakorlati törvények megismerésének. Hanem csak a tanulmányozás, elemzés ereje az, ami megszenteli és felemeli az embert, hogy az imája meghallgattasson.*” (Neciv)

Vagyis nem bármilyen Tóratanulás segíti az imát, és ez a segítség sem akármilyen. Kifeje-

zetten az alapos elemzés az, ami segít. És talán azt sem véletlenül hangsúlyozza ki, hogy ennek a hatása az, hogy „az imája meghallgattasson”, vagyis az ima végeredményét teszi jobbá, nem pedig magának az imának a folyamatát, érzését (legalábbis nem közvetlenül).

Mi lehet ennek a hatásmechanizmusnak a logikája? A Tóra alapos értelmezése egyfajta „detektívmunka”, melynek során egyre mélyebbre és mélyebbre igyekezünk ásni, és eljutni egészen a dolgok gyökeréig, mély értelméig. Ennek megfelel az ima ereje: aki az imájával is képes „a gyökérig leásni”, az tudja a legjelentősebb hatást, változást létrehozni kéréseivel.

Akiknek nem szabad akármivel házasodnia

Komoly megkötések érvényesek a kohénok (papok) házasságaira. Nem vehetnek el elvált nőt, de még olyat sem, akinek valaha

volt egy Tóra szerint tiltott elhálása (21:7).³

A kohén gádol [főpap] különleges szigorítása, hogy mindezen felül még csak özvegyasszonyt sem vehet el. Kizárólag szűzet vehet – ez azonban kötelesség is a számára, nemcsak lehetőség:

„Özvegyet, elváltat, megszentésztelenítettet, paráznát – ezeket ne vegye el, hanem szűzet, népéből vegyen feleségként” (Mózes 3., 21:14)

Feltűnő, látszólag szükségtelen kifejezés a fenti mondatban a „népéből”. Hiszen a vegyesházasság tilalma nemcsak a kohénokra érvényes.⁴

Neciv magyarázata szerint ez a szó nem a kohén feleségének a származására, hanem szellemi kvalitásaira utal – amint azt hamarosan látni fogjuk.

Nagy tudású feleség kerestetik

Noha a Tóra leírásából kitűnik, hogy ezek a házassági megkötések elsősorban a férfiakra vonatkoznak, Bölcsseink mégis úgy tanítják, hogy egy kohénnak még a lánya se vegyen el olyan zsidót, aki tanulatlan [ám háárec] (Peszáchim 49a).⁵

Neciv ezt a logikát folytatva írja, hogy amikor nemcsak egyszerű kohénról, hanem kohén

gádolról, a legfőbb kohénról van szó, akkor mindez hatványozottan érvényes. Helyes, hogy a főpap felesége „kiemelkedő gondolkodású” [mecujetet bedáát] legyen.

Ebből valaki levonhatná azt a téves következtetést, hogy ha ilyenre nincsen lehetősége, akkor helyesebb lenne egyedül lennie. Ezt a tévedést korigálja a Tóra azzal, hogy azt mondja, hogy „népéből vegyen”. Attól kezdve, hogy a népének a tagja, akár egyszerűbb gondolkodású feleség is megfelelő.

A Tóra azt írja az ember és felesége teremtésekor: „nem jó az embernek egyedül” (Mózes 1., 2:18). A Talmud ezt a fonalat felvéve levonja a következtetést: „még akkor sem helyes egyedül lennie, ha már van sok gyermeke” (Jevámot 61b, EE 1:8). Vagyis:

a házasságnak nem a gyermeknemzés az egyetlen célja.

A cölibátus logikája

Érdekes megfigyelni, hogy bár a Tóra a kohénok házasságára szigorúbb előírásokat ad, mint bárki máséra, mégis, nem megy el odáig, hogy azt mondja, hogy a kohén, mint a Teremtő szolgálja, egész lényét az Örökkévalónak szenteli, és nem alapít családot. Nemhogy ezt nem írja elő köte-

lezettségként vagy ajánlasként, hanem kifejezetten ellenzi ezt a fajta logikát.

Pedig meg lehet érteni azt a más vallásban megtalálható elvet, hogy

az egyedülálló ember igenis több energiát tud szánni a Teremtő szolgálatára.

Egyetlen őszinte pillantást vetve a saját napirendünkre be kell, hogy ismerjük, hogy megannyi dolgot a családuknak számára teszünk.

Ez egyrészt az egyik legnagyobb jócselekedet, amit tehetünk, hiszen állandóan jótéteményeket gyakorolunk más emberekkel. Így értelmezi a Talmud az alábbi zsolttáridézetet (Ketubot 50a), hogy az kifejezetten a család eltartására vonatkozik (hiszen máskülönben nem lenne lehetséges állandóan adakozni):

„Boldogak a jogosság őrzői, akik minden időben jótékonyt cselekednek” (Zsoltárok 106:3)

Másrészt a feleség „a csapat része”, kezének erejével segíti a férjet abban, hogy olyan dolgokat érjen el, amiket egyedül aligha tudna. Hála és köszönet érte!

3 A gyakorlatban nagyon fontos a fiatal, házasodni készülő kohén számára, hogy pontos és részletes rabbinikus instrukciókat és segítséget kapjon. A téma érzékenysége miatt különösen fontos megérteni, hogy ha előbb keresünk, és csak utána tudjuk meg a szabályokat, akkor gyökeresen más élethelyzetben találjuk magunkat, mintha fordítva.

4 Noha az igaz, hogy kohén férfi betért nőt sem vehet el, pontosan azért, mert a betérés előtti életében nem vonatkozott rá semmilyen tilalom.

5 Az *Áruch HáSulchán* ehhez hozzászözi, hogy vannak olyan vélemények, hogy itt nem egyszerűen tanulatlan emberről van szó, hanem kifejezetten olyanról, aki aktívan harcol a vallás(ok) ellen (EE 2:8).

Család, ima és tanulás egyensúlya

Mindezzel együtt, az egyedülálló embernek több az ideje és kevesebb a kiadása. Hatékonyság szempontjából érthető.

Sőt, még a Talmud is ír Ben Ázájról, aki beállt a többi rabbi sorába akkor, amikor azok különféle szentírási idézetekkel kritizálták azokat, akik elmulasztják a családalapítás kötelezettségét. A kollégái azonban kérdőre vonták: „*te jól magyarázol, de nem jól cselekszel!*” Utalván arra, hogy Ben Ázaj maga soha nem házasodott meg. Mire ő azt felelte:

„*Mit is tehetnék? A lelkem vágyik a Tórára. Lehetséges a világnak mások által fennmaradnia.*” (Jevámot 63b)

Ben Ázaj válasza lehetne egyfajta „zsidó cölibátus”-fogalom alapköve – mégsem jellemző az ilyesmi. A zsidó gondolkodás és életvitel ugyanis más kultúrákhoz képest példátlan egyensúlyra törekszik.

Szolgáljuk a Teremtőt, óriási időt és energiát szánunk a Vele való kapcsolat építésére, de ugyanakkor a családot sem hanyagoljuk el.

Ehhez nagymértékű időtudatosságra és stabil értékrendre van szükségünk, amivel a család minden tagja tud azonosulni. Nagy dolog, hogy az anya és a gyerekek „elengedik” az apát imádkozni és Tórát tanulni. Ezt az apa nagyra értékeli, és igyekszik „ott lenni” a többi családtag

számára, testével és lelkével, amikor csak lehetséges.

Az is sokat segít ebben, ha a család látja, hogy az ima és a tanulás mennyire fontos neki, és a szabadidejében, amikor a többi családtag nem igényli a figyelmét, látják, hogy Tórát tanul. A Choféc Cháim egy külön könyvet írt csak erről a témáról (*Tórát HáBájit* = Az otthon Tórája), hogy mennyire fontos otthon is Tórát tanulni.

A legfontosabb emberek húzódjanak vissza?

Különleges elővigyázatosság övezte azokat a szentségeket, amiket a kohénok a néptől kaptak (pl. ehető áldozati hús, *trumá* / kohánitának terményből járó adomány). Súlyos büntetés járt annak a kohénnak, aki tisztátalanul fogyasztotta ezeket (akár a kohén, akár az étel volt tisztátalan): *kárét*, vagyis a „lélek kivágattatása”.

„*Beszélgj Áronhoz és fiaihoz: húzódjanak vissza Izrael fiainak szentségeitől, és ne szentségtelenítsék meg Szent Nevemet, sem azt [az adományt vagy áldozatot], amit ők megszentelnek nekem – én vagyok az Örökkévaló.*” (Mózes 3., 22:2 / *Ibn Ezra alapján*)

Erőtéljes üzenet van ezekben a szavakban elrejtve. A kohénok a kiválasztott, kiemelkedő csoport, akiket maga a Teremtő emelt a nép többi része fölé. Most azonban ők kapják parancsba azt, hogy „húzódnak vissza”:

az egyszerű zsidó által hozott szentség annyira jelentős, hogy a kohénnak kell „visszahúzódnia” tőle!

A vezető minden hatalma a népből ered

Ez annyira meglepő, hogy meg is kell állnunk egy pillanatra, hogy elgondoljuk, hogy pontosan ki is van ki felett? Az ember biztosan előrébb való annál a tárgynál, amit ő hoz (a szentségnél). A kohén pedig – eddig úgy gondoltuk – fontosabb az egyszerű zsidónál. Tehát jóval fontosabb a tárgynál. És most neki kell visszahúzódnia, nehogy ezt a tárgyat megszenteltelenítse!

E paradoxon feloldása természetesen abban keresendő, hogy

a kohén attól lesz kohén, hogy mögötte van egy nép, aki számára ő a kohén.

Ahogy Mózés, a valaha élt legnagyobb próféta, szintén azáltal szerez jelentőséget, hogy ő vezette ki a zsidó népet. Ezt ő is pontosan tudta, és a megfelelő választ adta, amikor az aranyborjú bűne utáni „alkudozás” során látszólag megkapta élete nagy lehetőségét:

„*És most, hagyj, hadd gerjedjek haragra, és elemésztsem őket. Téged pedig nagy néppé teszlek.*” (Mózes 2., 32:10)

Próbáljuk csak elképzelni: Mózesnek sem volt egyszerű a népet irányítani. Most pedig az ő családja lehetne az új kiválasztott nép! Ez az, amit visszautasított, mert megértette, hogy min-

den, amit kapott, azt a nép számára kapta.

A kohénok számára is ugyanez a „visszahúzó” üzenete. És ugyanez az üzenet mindnyájunk számára, akiket a Gondviselés kiemelt tehetséggel és/vagy pozícióval ajándékoz meg.

A Név, ami szentté teszi az áldozatokat

Alapvető különbség van azonban a kétféle szentség között, amit a kohénok kapnak. A *trumá* adomány a mezőgazdasági terményből, ami szinte akármilyen kismértékű lehet.

A Neciv bebizonyítja, hogy a fent idézett mondat semmiképpen nem vonatkozhat a *trumára*, mégpedig a következő megfogalmazásból: „ne szentségtelenítsék meg Szent Nevemet”.

Ahhoz, hogy a *trumá* szentté váljon, nincsen szükség a Teremtő Nevére. Elég ennyit mondani: „*íme, ez trumá*”. Az áldozati hús esetében azonban ez nem igaz. Ott mondani kell, hogy ez az állat legyen „*áldozat az Örökkévaló számára*”.

A Neciv megmutatja, hogy nem véletlenül van így a törvény. A *trumá* a termény egy része, amit a tulajdonos leválaszt.

Tekinthetjük úgy, hogy az a kis rész eleve szent – hiszen az eredeti „keverékből” eleve tilos volt fogyasztani a leválasztás előtt.

Az áldozati célra kijelölt állatra ez persze nem igaz, hiszen az

egy teljesen közönséges állat volt a kijelölés előtt, amin semmiféle tilalom nem volt.

Ahhoz hogy ezt az állatot „szentté” tegyünk, lényegesen több „spirituális energiára” van szükség mint a *trumá* esetén, amin eleve, még a leválasztás előtt is volt szentség. Ezt a „többlet löketet” adja meg az Örökkévaló Neve.

Ha most ezt az áldozatot, amit az Örökkévaló Nevével szenteltek meg, a kohén – Isten óvjon – megszentelteti, akkor azzal a Névvel is automatikusan megszentelteti. Ebből lehet tudni, hogy ez a szakasz kifejezetten az áldozat-típusú szentségekről szól.

Hányféle emberről szól a Tóra?

A héber nyelvben többféle megfelelője is létezik az „ember” szónak (*ádám, is, enos, gever*). Bölcsseink hagyománya elárulja, hogy ezek közül mely megnevezés jelöl magasabb szintű embert.

Figyelemreméltó párbeszédet idéz a Neciv ennek – és persze a hetiszakaszunknak – kapcsán a Zohárból. A legmagasabb szintű embert az „*ádám*” név jelöli. Tudható ez onnan, hogy a Teremtésnél így ír róla:

„*megteremtette az Örökkévaló az embert [ádám] a maga kép-mására*” (Mózes 1., 1:27)

Ha azonban ez így van – kérdezik a Zohárban a rabbik –, akkor hogyan lehetséges, hogy ugyanez a kiténtetett megnevezés Mó-

zes 3. könyvében említve két, nem éppen hízelgő szöveggörnyezetben szerepel?

Az első rögtön az elején:

„*Egy ember [ádám], amikor áldoz közületek egy áldozatot az Örökkévalónak, jóságból, ökörből, nyájból áldozatok áldozatokat.*” (Mózes 3., 1:2)

Miféle emberről van itt szó? Olyanról, akinek áldozatot kell hoznia. De mi másért kellhet hoznia az áldozatot, ha nem azért, mert vétkezett? Az a tény, hogy áldozatot mutat be, egyáltalán nem abba az irányba mutat, hogy különösebben kiemelkedő ember lenne.

Erre azt feleli a Zohár, hogy perspektívát kell váltanunk. Az az áldozat, amit ez az ember bemutat, fenntartja a világot. Ez az ember annyira értékes, hogy az ő cselekedetének érdemében marad fenn a világ!

Az áldozat, ami felemelkedik, és fel is emel

Ez persze nem mond ellent annak, hogy valóban vétkezett, és az áldozatra azért van szükség, hogy a világ fennmaradjon – csupán az érdemét hangsúlyozzuk a hiányosság helyett.

Neciv elmélete szerint azonban az ebben a szakaszban említett, ún. *olá* áldozat célja más: az mutatja be, aki a Teremtőhöz kíván felemelkedni:

„*Az olá áldozat bemutatásának célja az, hogy az embert előkészítse, hogy elérje az Örökkéva-*

ló tudatát [dáát Elohim].” (Neciv 1:2, DH ádám)

Az *olá* szó maga egyébként héberül **felemelkedést** jelent. Egyrészt azért, mert az teljesen elég („felmegy”), más áldozatokkal ellentétben nem marad meg belőle semmilyen rész, amit az ember megehet.

Másrészt pedig azért, mert valóban nem látjuk, hogy a Tóra írna arról, hogy bűnre hozzuk engesztelésként. A Talmudban vitát találunk arról, hogy ha egy „kisebb” bűn miatt hozza az ember ezt az áldozatot, akkor az engesztelésnek minősül-e vagy csak mintegy egyfajta ajándéknak (Zevachim 7b).

Az „ádám” szó második említése még problémásabb: a különféle bőrbetegségek kapcsán. Melyekről mind a hagyomány elárulja, mind az egyszerű olvasó érzi, hogy valamiféle bűnért érkezik büntetésként:

„Egy ember [ádám], amikor lesz húsának bőrén egy csapás [...]” (Mózes 3., 13:2)

A Zohár erre is csodálatos választ – és hozzá tartozó további, tórai bizonyítékokat – ad: a be-

tegségből való gyógyulási folyamat megtisztulással jár. Az a kiemelkedő ember, aki ezt a csapást megkapta, megtisztulást fog kapni jutalmul, ami kizárólag a legnagyobbak kiváltsága.

Nagy segítség, nagy embereknek

A mostani hetiszakaszbán ismét szerepel ez a különleges *olá* áldozat, ezúttal azonban nem *ádám*, hanem *is* névvel illeti a Tóra azt az embert, aki hozza:

„Bármilyen ember [is is] Izrael házából, és a jövevény közül, Izraelben, aki bemutatja áldozatát [...]” (Mózes 3., 22:18)

Fent említettük, hogy négyféle kifejezéssel fordítja a Tóra az „ember” szót. Az „ádám” igen kiemelkedő közülük – az „is” azonban utána következik a sorban. Szintén fontos, de nem annyira fontos.⁶

Neciv magyarázata szerint az ebben a részben szereplő ember is a szellemi felemelkedés céljával hozza az áldozatot, ő azonban már nem azért kíván felemelkedni, hogy a közösség céljait szolgálja ezáltal, hanem azért, mert ő maga kívánja ezt.

A legnagyobb dolog az, ha az ember azért képzi magát, hogy tudásával másokat, a tágabb közösséget segíthesse ezzel. De ha „csak” azért teszi, mert megértette, a szellemi felemelkedés értékét, ez sem alábecsülendő, és „önzőnek” sem nevezhetünk egy ilyen embert. Hiszen a spirituális cél elérése iránti vágyakozás mégiscsak más típusú ambíció, mint amikor az emberek vágyonra vagy hatalomra vágyanak.

Bárki is hozzon viszont *olá* áldozatot, van egy bizonyos „minimum szint”, amit el kell érnie.

A legjobb, ha „ádám”. Ha nem „ádám”, hanem „is”, akkor legyen „Izrael házából”, azaz értesse a Tóra fogalmait, az *olá* áldozat célját, hogy ezáltal fejlesztheti az imáját olyanná, hogy azt a Teremtő elfogadja.

Mindebből egy fontos alapelvet érthetünk meg az áldozatok törvényei kapcsán. Nem „csodaszer”, inkább egyfajta „katalizátor”: annak, akinek van egy célja, és elért egy adott szintet, annak megkönnyíti a nehéz átmeneteket.

6 Hasonlóan, az ebben a mondatban megemlített „jövevényről” is kiderül, hogy nem akármilyen jövevény. A legtöbbször ugyanis a Tóra „a jövevény közöttiek” szókapcsolattal hivatkozik a jövevényekre, itt azonban a kitüntetett „jövevény Izraelben” státusz utal arra, a Neciv magyarázata szerint, hogy ő már elérte azt a szintet, hogy az *olá* áldozat bemutatására alkalmas lehet.